

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

**на тему «Психологічні чинники формування громадянської
ідентичності»**

Виконав здобувач вищої освіти
групи ПС 21м заочного відділення
спеціальності 053 Психологія
ОП Психологія. Практична
психологія
Кузнецов Віталій Вадимович

Керівник:
к.психол.н., доцент
Прокоф'єва О.О.

Рецензент:
к.психол.н., доцент
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя
Кошова І.В.

м. Запоріжжя – 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ	7
1.1. Теоретичний аналіз поняття етнічної ідентичності.....	7
1.2. Види та типи національної ідентичності.....	16
1.3. Особливості становлення національної ідентичності підлітків..	19
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	23
2.1. Методика проведення дослідження	23
2.2. Аналіз отриманих результаті дослідження.....	30
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗАСОБАМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ	41
3.1. Психологічні умови розвитку громадянської ідентичності	41
3.2. Тренінгова програма розвитку громадянської ідентичності підлітків..	44
3.3. Результати формувального експерименту	48
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	71

АНОТАЦІЯ

Кузнецов Віталій Вадимович

Психологічні чинники формування громадянської ідентичності

Етнічна ідентичність є одним із важливих компонентів соціальної ідентичності особистості та входить у сферу усвідомлення, переживання та оцінювання своєї приналежності до окремої етнічної спільноти. Дипломна робота присвячена формуванню психологічних аспектів етнічної ідентичності підлітків. Досліджений зміст поняття «етнічна ідентичність підлітків» його відмінність від понять «нація», «етнос», «група». Вивчено психологічні аспекти, чинники і компоненти, що впливають на становлення етнічної ідентичності підлітків.

Визначено, що громадянська ідентичність залежить від ряду умов - виникає в результаті усвідомлення свого членства в групі, разом з цінностями та емоційним значенням, приписаним цій громаді, формується за рахунок механізмів ідентифікації, інтерналізації та рефлексії. Досліджені компоненти розвитку громадянської ідентичності – когнітивний, емоційно-оцінний, ціннісно-орієнтовний, діяльнісний. Обґрунтовано, розроблено, апробовано тренінгову програму розвитку етнічної ідентичності підлітків

Ключові слова: громадянська ідентичність, підліток, громадськість, нація, група, ідентифікація, компоненти громадянської ідентичності.

SUMMARY

Kuznetsov Vitaly Vadimovich

Psychological factors in the formation of civic identity

Ethnic identity is one of the important components of the individual social identity and is part of the realm of awareness, experience and assessment of their belonging to a particular ethnic community. The research work is devoted to the formation of psychological aspects of ethnic identity of adolescents. The content of the concept of «ethnic identity of adolescents» is studied. It differs from the concepts of «nation», «ethnos», «group». The psychological aspects, factors and components influencing the formation of the adolescents ethnic identity are studied.

It is determined that civil identity depends on a number of conditions – arising as a result of the awareness of its membership in the group, together with the values and emotional values assigned to this community, is formed through mechanisms of identification, internalization and reflection. The components of the development of the civic identity – cognitive, emotional, appraisal, value-orientation, activity are explored. The training program for the development of ethnic identity of adolescents has been substantiated, developed, tested.

Key words: civic identity, teenager, public, nation, group, identity, components of civic identity.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему

«Психологічні чинники формування громадянської ідентичності»

здобувач вищої освіти: Кузнецов Віталій Вадимович

науковий керівник к.психол.н., доц. Прокоф'єва О.О.

Об'єктом нашого дослідження є психологічні аспекти громадянської ідентичності.

Предметом дослідження є психологічні умови формування громадянської ідентичності підлітків.

Метою дипломного дослідження є формування психологічних аспектів громадянської ідентичності підлітків.

Керуючись визначенням об'єктом, предметом і метою дослідження, нами були сформульовані такі **завдання**:

1. Вивчити питання становлення громадянської ідентичності підлітків у науковій літературі.
2. Провести емпіричне дослідження особливостей громадянської ідентичності підлітків.
3. Розробити, впровадити і апробувати тренінгову програму з розвитку громадянської ідентичності підлітків.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), емпіричні (опитування, тестування за допомогою методики «Хто Я», «Опитувальника етнічної ідентичності (національність)», «Опитувальника етнічної ідентичності А.М. Львовичкіної», «Типи етнічної ідентичності Г.У. Солдатової та С.В. Рижової», «Ціннісний опитувальник Ш. Шварца», проєктивне малювання), кількісний, якісний та статистичний аналіз отриманих результатів.

Наукова новизна: полягає у тому, що результати можуть бути використані для подальшого розгляду феномену етнічної ідентичності, зокрема його психологічних аспектів, а також для розробки нової

психодіагностичної бази для виявлення рівня етнічної ідентичності дітей підліткового віку.

Практичне значення одержаних результатів розроблена і апробована психодіагностична програма допомагає простежити становлення етнічної ідентичності, рівень її у кожного учня. Розроблена і апробована розвивальна тренінгова програма може бути використана у роботі психолога ЗНЗ. В сучасному суспільстві надважливо знати своє коріння, любити і поважати свій народ, та вміти поважати інший, тому наше дослідження є актуальним в сучасному суспільстві та може бути корисним не тільки практикуючим психологам, але й соціальним працівникам, класним керівникам і вихователям.

Експериментальна база дослідження складає група школярів 10 класів ЗНЗ № 15 м. Мелітополь, віком 15-17 років у кількості 60 осіб.

Дослідження здійснювалось впродовж 2021-2022 років за допомогою Google-форм.

За результатами дослідження сформульовані висновки:

Дана робота присвячена вивченню способів формування психологічних аспектів етнічної ідентичності підлітків та чинників що на неї впливають.

У дослідженні для вивчення в психологічних особливостей етнічної ідентичності ми використали визначення М. Махнія, де етнічна ідентичність розглядається як відчуття себе членом, частиною певної етнічної спільноти, ототожнення і уподібнення себе з нею.

Етнічна ідентичність є складовою соціальної ідентичності, психологічною категорією, якою позначають усвідомлення людиною своєї приналежності до конкретної спільноти. До основних чинників розвитку етнічної ідентичності індивіда можна віднести: етнічну соціалізацію в сім'ї, школі та найближчому соціальному оточенню, специфіку етноконтактного середовища (гомо- або гетерогенність етносу), статусні відносини між етнічними групами. В залежності від соціального середовища, межа формування етнічної ідентичності може як прискорюватись так і

уповільнюватись. В існуючих тренінгових програмах підібрані різні методи від сказкотерапії до релаксаційних вправ. Розвивати етнічну ідентичність та наповнювати змістом власні етнічні уявлення можна на протязі усього життя, що видно з існуючих програм. Вони розвивають етнічну ідентичність, толерантність, само стверджувати себе як представника певного етносу від молодшого шкільного віку до працівників закладу освіти.

Наша тренінгова програма має назву «Я – свідомий українець» і має на меті сприяти становленню етнічної ідентичності у підлітковому віці через усвідомлення власної приналежності до свого народу та розвиток толерантності до інших народів. Нами було висунуто три завдання: розвиток етнічної ідентичності, розвиток духовних цінностей: свобода, порядність, процвітання і безпека країни, любов до батьківщини та людей, самоцінність, повага до усіх етносів, а також розвиток толерантності до інших етносів. Розвиток терпимості до чужого способу життя, звичаїв та традицій, ми вважаємо доцільним в нашому тренінгу, так як нормальне існування в соціумі неможливе без спілкування з представниками інших етносів Міжетнічне спілкування надає індивіду більше можливостей набути знання про особливості своєї та інших етнічних груп, сприяє розвитку міжетнічного розуміння та формування комунікативних навичок. Після детального вивчення існуючих програм було обрано оптимальні методи: арт-терапія, дискусія, психогімнастика, медитації-візуалізації, рольова гра, ділова гра.

Дослідження показало, що більшість опитаних має позитивну етнічну ідентичність, що відповідає нормі, це є характерним для поліетнічного суспільства. Усі учні вільно володіють рідною мовою та надають їй перевагу в повсякденному спілкуванні. Більша частина учнів відчуває свою приналежність до певної етнічної спільноти, але наявний відсоток 26,08 %, який цієї приналежності не відчуває. Це видно і по проективному малюванню «Я - представник свого народу», де в 22,36 % не виявлено ідентифікації зі своїм етносом. В результаті дослідження, також, було виявлений вплив політичної ситуації в країні, у 23,24 % виявлені агресивні прояви під час

малювання, 14,94 % в малюнках наявний «заклик до миру». Це свідчить, про те що політична ситуація в країні сильно впливає на емоційний та психічний стан дитини, але дає можливість замислитись про єдність народу, його непорушну цілісність, про необхідність поважати інші народи, та не в якому разі їх не притискати.

Згідно результатів дослідження ми упорядкували тренінгову програму.

Рівень рефлексії в контрольній групі майже не змінився, в експериментальній групі помітне покращення 39,96 % респондентів до тренінгу, після тренінгу – 79,92%, середній рівень в експериментальній групі – 53,28 %, після тренінгу – 19,98%, низький рівень рефлексії до тренінгу – 6,66 % старшокласників, після тренінгу не було результатів з низьким рівнем. В експериментальній групі учнів мають тип етнічної ідентичності «норма» - співіснування позитивного ставлення до власного народу з позитивним ставленням до інших етнічних спільнот, до тренінгу – 59,94 %, після – 86,58 %. Тип «етнічна індиферентність + норма» до тренінгу – 13,32 %, після тренінгу – 6,66 % інші учні перейшли до типу «норма». Не змінилися показники типу «етнічний фанатизм» - 6,66% респондентів. Змішані типи етнічної ідентичності, які були наявні у кількості 6,66 % набули типу «норма».

В експериментальній групі українську мову за рідну до тренінгу вважали 39,96 % респондентів, після тренінгу 73,28 %. До тренінгу визначили свою національність українською - 79,92 %, після тренінгу 86,58%. До тренінгу 59,94 % відчуває свою приналежність до етнічної спільнот після тренінгу цей показник сягнув 86,56 %, до тренінгу 39,96 % такої приналежності не відчували після тренінгу 13,32%. Визначними чинниками етнічної приналежності більшість вважає сім'ю, громадянство, місце народження, мову та школу, факторами, які не впливають на етнічну приналежність більшість обрала релігію, інтелектуальну та творчу еліту, Інтернет та економічні чинники. В шкалі «огляд цінностей» найбільшу кількість відсотків в експериментальній групі до тренінгу отримали цінність самостійність 26,64 %, та доброта 19,98 %, після тренінгу на першому місці стоїть традиції – 39.96 %.

Шкала «профіль особистості» після тренінгу, респонденти обирають на першому місці конформізм + традиції – 26,64 %.

Ідентифікація зі своєю нацією до тренінгу – 73,26 %, після тренінгу – 93,24 % що проявлялось в зображенні: прапора, національного одягу, закликів рідною мовою, гімну, національної символіки та одягу. Прояви символізму в малюнках, до тренінгу – 59,94%, після – 79,92 %. Агресивні прояви в сторону інших народів пов'язані з напруженою ситуацією в країні, це – танки, зброя, боєві дії, були наявні «заклики до миру» до тренінгу – 39,96 %, після – 33,30 %. З цього можна судити, що події, котрі відбуваються в країні, несприятливо впливають на психіку дітей, і породжують у них агресивні прояви.

На основі отриманих результатів можна стверджувати, що розроблена нами тренінгова програма є успішною та приводить до позитивних змін. Спостерігається усвідомлене ототожнення себе с власним етносом, тип етнічної ідентичності повертається до норми, розвивається толерантність до представників інших етносів. Респонденти швидко включались в процес тренінгу, виявляли активність та зацікавленість під час виконання тренінгових вправ.

Рік виконання дипломної роботи: 2022 р.

Місце виконання: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, кафедра психології.

Имя пользователя:
Анастасія Варениченко

ID проверки:
1013263885

Дата проверки:
10.12.2022 02:08:05 CET

Тип проверки:
Doc vs Internet

Дата отчета:
10.12.2022 02:09:04 CET

ID пользователя:
100007156

Название файла: Кузнецов магістерська

Количество страниц: 57 Количество слов: 12488 Количество символов: 94888 Размер файла: 458.00 KB ID файла: 1013021853

9.44%

Совпадения

Наибольшее совпадение: 7.31% с Интернет-источником (<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5581/1/Zaitse>)

9.44% Источники из Интернета

70

Страница 59

Поиск совпадений с Библиотекой не производился

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

